

20 Yanvar - Qan Yaddaşımız

**20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümünə
həsr olunmuş metodik vəsait**

Respublikanın kütləvi və ixtisaslaşdırılmış kitabxanaları, Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri üçün metodik tövsiyələr

BAKI – 2020

Tərtibçi: **A. Məmmədova**

Elmi redaktor: **K.M.Tahirov,**
professor,
Əməkdar mədəniyyət işçisi

Redaktor: **L.Əhmədova**

20 Yanvar - Qan Yaddaşımız: metodik tövsiyələr / tərt. ed. A.Məmmədova; elmi red. K.Tahirov; red. L.Əhmədova.- Bakı, 2020.- 40 s.

*Qatil gülləsinə qurban gedərkən,
Gözünü sabaha dikdi şəhidlər.
Üçrəngli bayrağı öz qanlarıyla
Vətən torpağına çəkdi şəhidlər.*

*Zalım öyünməsin zülmələriylə,
Min bir böhtanıylə, min bir şəriylə.
Həqiqət uğrunda ölümləriylə
Ölümü kamına çəkdi şəhidlər.*

*Bəxtiyar Vahabzadə,
xalq şairi*

20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan tarixinə Qanlı Yanvar faciəsi kimi daxil olmuş 1990-cı il 20 Yanvar hadisələrindən otuz il keçir. Xalqımız indiyədək bu faciənin ağrı-acısı ilə yaşayır.

1987-ci ilin sonlarında yenidən ortaya atılmış qondarma Dağlıq Qarabağ problemi Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün pozulmasına, torpaqlarımızın işğalına, Ermənistanda və Dağlıq Qarabağda yaşayan yüz minlərlə azərbaycanlının öz doğma yurdlarından qovulmasına yönəlmişdi. Keçmiş Sovet İttifaqının iki respublikası arasında başlanan bu münaqişə XIX–XX yüzilliklərdə ermənilərin Azərbaycan torpaqlarında ardıcıl məskunlaşdırılması, habelə xalqımıza qarşı məqsədyönlü şəkildə aparılmış etnik təmizləmə və soyqırım siyasətinin növbəti mərhələsi idi.

Ermənistan SSR-in respublikamıza ərazi iddialarına, radikal erməni millətçiləri tərəfindən qızıqdırılan separatizmə və soydaşlarımız əleyhinə törədilən kütləvi zorakılıqlara SSRİ rəhbərliyinin bilavasitə və ya dolayısı ilə dəstək verməsi, habelə Azərbaycanın o zamankı rəhbərlərinin cinayətkar qətiyyətsizliyi və milli maraqlara zidd addımları xalqımızı respublikanın ərazi bütövlüyünün qorunması naminə ayağa qalxmağa sövq etdi. Beləliklə, respublikada geniş sosial spektrli xalq hərəkatı yarandı və proseslərin gedişi onun tədricən milli azadlıq hərəkatına çevrilməsinə zəmin yaratdı.

Azərbaycan xalqının haqq-ədalətin bərqərar edilməsi uğrunda səsini hiddətlə ucaldaraq imperiya buxovlarından birdəfəlik qurtulmağa can atmasından təşvişə düşən SSRİ rəhbərliyi, əslində, sovet totalitar rejiminin süqutunu daha da sürətləndirən müdhiş cinayətə əl atdı. Mərkəzi hakimiyyət 1990-cı il yanvar ayının 19-dan 20-nə keçən gecə beynəlxalq hüquq normalarını və ölkə qanunlarını büsbütün tapdalamaqla,

əhalini xəbərdar etmədən Bakı şəhərində fəvqəladə vəziyyətin tətbiqinə başladı. Sovet Ordusu hissələrinin, xüsusi təyinatlı dəstələrin, daxili qoşunların iri kontingentinin və hətta SSRİ-nin ermənilərin sıx yaşadığı digər regionlarından olan ehtiyatdakı hərbiçilərin iştirakı ilə həyata keçirilmiş hərbi təcavüz nəticəsində paytaxtda dinc əhaliyə divan tutuldu, yüzlərlə insan qətlə yetirildi, yaralandı və itkin düşdü. Həmin qətləmədən bir gün sonra, yanvarın 21-də xalqımızın böyük oğlu Heydər Əliyev Azərbaycanın Moskvadakı Daimi Nümayəndəliyinə gedərək Bakıda kütləvi qırğın törətmiş SSRİ hakimiyyətini və Azərbaycanın yarıtmar rəhbərliyini kəskin ittiham edən bəyanat verdi. Azərbaycan xalqının mərur qaldığı bu dəhşətli və amansız terroru dünyanın mütərəqqi qüvvələri də qətiyyətlə pislədi.

Azərbaycanda vaxtında dərinədən araşdırılmayan və adekvat qiymətini almayan faciəyə yalnız bir neçə il sonra ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə dövlət səviyyəsində siyasi-hüquqi qiymət verildi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “20 Yanvar faciəsinin 4-cü ildönümünün keçirilməsi haqqında” 1994-cü il 5 yanvar tarixli Fərmanında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə Qanlı Yanvar hadisələri ilə bağlı xüsusi sessiyanın keçirilməsi məsələsinə baxmaq tövsiyə edildi. Milli Məclisin 1994-cü il martın 29-da qəbul etdiyi Qərarda 20 Yanvar faciəsinin günahkarları konkret qeyd olundu və bu qanlı aksiya Azərbaycanda milli azadlıq hərəkətini boğmaq, xalqın inamını, iradəsini qırmaq üçün totalitar kommunist rejimi tərəfindən törədilmiş hərbi təcavüz və cinayət kimi qiymətləndirildi.

1990-cı ilin 20 yanvarında Azərbaycan xalqı öz azadlığı və müstəqilliyi uğrunda çox sayda şəhid verdi. Lakin onun iradəsi sınımadı və milli ruhu sarsılmadı. Həmin qırğın zamanı ümummilli mənafələrin müdafiəsi naminə canlarından keçmiş və şəhidlik zirvəsinə ucalmış Vətən övladları misilsiz

fədakarlıqları ilə xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə yeni parlaq səhifə yazdılar.

Azərbaycan bu mübariz oğul və qızlarının şücaətini daim yüksək qiymətləndirir, onların ruhuna ehtiram göstərir, xatirəsini hər zaman uca tutur. Ölkəmizin ərazi bütövlüyü, xalqımızın azadlığı və dövlətimizin müstəqilliyi yolunda canlarını fəda etmiş həmvətənlərimizin - günahsız Qanlı Yanvar qurbanlarının əziz xatirəsini bir daha dərin hüznə yad edərək, faciənin otuzuncu ildönümü ilə əlaqədar, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

1. Azərbaycan Respublikasının ərazisində və ölkəmizin hüdudlarından kənarında 20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümünə həsr olunmuş anma mərasimləri keçirilsin.

2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası 20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı tədbirlər planını hazırlasın və onun həyata keçirilməsini təmin etsin.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 13 dekabr 2019-cu il

Tərtibçidən

Azərbaycan xalqının tarixinə Qanlı Yanvar faciəsi kimi daxil olmuş 1990-cı il 20 Yanvar hadisələrindən 30 il  t r.

Təqdim olunan metodik vəsaitdə 20 Yanvar faciəsi haqqında məlumat, kitabxanalarda faciənin ildönümü ilə baėlı tədbirlərin keçirilməsi haqqında metodik tövsiyələr, həmçinin, **“20 Yanvar  hidi”** fəxri adı alan  hidl rin siyahısı, görkəmli  xsl rin faciə haqqında söylədikləri fikirlər v  digər məlumatlar verilmişdir.

N şrl  baėlı rəy v  təkliflərini Milli Kitabxanaya  nvanlayan mütəxəssis v  oxuculara əvvəlcədən  z minn tdarlıėımızı bildiririk.

Ünvan: AZ-1000 Bakı  h., Xaqani k  . 57

E-mail: metodik@mail.ru

URL: www.anl.az

Giriş

İllər ötür, nəsillər dəyişir, xalqın həyatında baş verən hadisələr tarixə çevrilir. Bəziləri unudulub gedir, bəziləri isə qan yaddaşına həmişəlik yazılır.

1990-cı il yanvar ayının 20-si Azərbaycanın müasir tarixinə ən faciəli günlərdən biri, eyni zamanda, xalqımızın qəhrəmanlıq səhifəsi kimi daxil olub. Düz 30 il əvvəl doğma yurdunun azadlığını, şərəf və ləyaqətini hər şeydən uca tutan vətənpərvər Azərbaycan övladları həmin qanlı gecədə canlarından keçərək şəhidlik zirvəsinə ucaldılar.

20 Yanvar Azərbaycan xalqının tarixində sadəcə ağrı və acı ilə deyil, həm də şan və şərəf günü kimi xatırlanır. Xalq həmin gün üstünə şığıyan qorxunc sovet ordusuna qarşı sinəsini sipər etməyi, özünün mənliyini və mətnliyini nümayiş etdirməyi bacarmışdır. Məhz həmin hadisələr sübut etdi ki, xalqımız pozulan hüquqlarının, suverenliyinin, ölkənin ərazi bütövlüyünün bərpa olunması uğrunda savaşımaq əzminə malikdir.

1990-cı ilin yanvarında Azərbaycan təlatümlü günlərini yaşayırdı. Separatçı-terrorçu ermənilər getdikcə azğınlaşırdılar. Sovet dövləti isə bunlara göz yumur, Azərbaycan torpaqlarının işğalına, azərbaycanlılara divan tutulmasına aşkar və gizli yolla himayədarlıq edirdi. Azərbaycan xalqı artıq dərk edirdi ki, SSRİ dövləti ona heç bir köməklik göstərməyəcək. Nicat yolu yalnız müstəqillik əldə etməkdədir. İmperiya isə azadlıq əldə etmək istəyən xalqa divan tutmağa hazırlayırdı. Azərbaycanda xalqdan uzaq rəhbərlər Moskvanın göstərişi ilə hərəkət etdiklərindən xalqın etimadını tamamilə itirmişdilər. Xalq hərəkətini boğmaq, Azərbaycanın müstəqilliyə doğru gedən yolunu bağlamaq üçün imperiya başçıları müdhiş bir qırğın planı hazırlamışdılar. M.Qorbaçovun başçılıq etdiyi qaniçən Sovet rəhbərliyi SSRİ-nin dağılmasının qarşısını almaq, azadlığını tələb edən başqa xalqlara da “dərs vermək” üçün SSRİ ərazisində azadlıq hərəkətinin ən güclü mərkəzi olan Bakını qan içində boğmaq qərarına gəlmişdi. Odur ki, Bakı ətrafına ən

müasir silahlar və texnika ilə təchiz olunmuş müxtəlif qoşun hissələri gətirilmişdi. 1990-cı il yanvarın 19-da SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyəti yanvarın 20-də saat 00:00-dan “Bakı şəhərində fəvqəladə vəziyyət tətbiq edilməsi haqqında” fərman verdi. Xalqı qəflətən yaxalamaq, ona divan tutmaq, qırğın törətmək məqsədilə fəvqəladə vəziyyətin elan olunduğu vaxt gizli saxlandı. Fəvqəladə vəziyyət, komendant saati vaxtının əvvəlcədən elan edilməsi Moskvanın qanlı planlarını poza bilərdi. “Bakı əməliyyatı”na SSRİ Müdafiə Naziri D.Yazov şəxsən rəhbərlik edirdi. Bakı qarnizonunun qoşunları, başqa yerlərdən gətirilən hərbi hissələr, hərbi gəmilərdən desant hücumu keçdi. Ağır hərbi texnika çox asanlıqla barrikadaları dağıtdı. Əsgərlər gözyaşardıçı qazdan istifadə edir, eyni zamanda insanları avtomat silahdan güclü atəşə tuturdular. Şəhərin küçələri yüzlərlə ölmüş və yaralanmış günahsız insanların - qocaların, qadınların, uşaqların qanına qərq olmuşdu. Hərbiçilər təsadüfən yoldan keçənləri, yaralıları öldürür, meytləri yandırır, təhqir edir, eybəcər hala salırdılar. Onlar xəstəxanaları dövrəyə alaraq yaralı mülki şəxslərin buraya gətirilməsinə, habelə tibbi heyətin yaralılara köməyə getməsinə mane olurdular. Bakı və respublikanın digər yaşayış məntəqələrində sovet ordusunun təcavüzü nəticəsində 130-dan çox insan amansızcasına öldürülmüş, 744 nəfər yaralanmış, 841 nəfər qanunsuz həbs olunmuş, 4 nəfər itkin düşmüşdür. Şəhər təsərrüfatına və əhalinin mülkiyyətinə külli miqdarda ziyan dəymişdir. Lakin bütün bunlara baxmayaraq imperiya qanlı əməlləri ilə Azərbaycan xalqının azadlıq hərəkatını boğa bilmədi. Bu böyük faciə Azərbaycan xalqını daha da sıx birləşdirdi, müstəqilliyə gedən yolu yaxınlaşdırdı.

20 Yanvar faciəsinə ilk olaraq öz münasibətini bildiren ümummilli lider Heydər Əliyev olmuşdur. O, 1990-cı il yanvarın 21-də faciə ilə əlaqədar Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyində keçirilən yığıncaqda çıxış edərək bu hadisəni törədən şəxsləri kəskin şəkildə tənqid etmişdir. Heydər

Əliyev bu hadisəni hüquqa, demokratiyaya yad, humanizmə və ölkədə elan olunmuş hüquqi dövlət quruculuğu prinsiplərinə zidd hesab etdiyini bildirmişdir.

Bu qanlı hadisəyə siyasi-hüquqi qiymət də məhz ulu öndər Heydər Əliyevin yenidən hakimiyyətə gəlişindən sonra verilmişdir. **“20 Yanvar faciəsinin 4-cü ildönümünün keçirilməsi haqqında”** 5 yanvar 1994-cü il tarixli Fərmanda deyilirdi: *“Xalqımızın tarixinə Qanlı Yanvar faciəsi kimi daxil olmuş 1990-cı ilin yanvarın 20-də Azərbaycan öz azadlığı və müstəqilliyi uğrunda ilk şəhidlərini vermişdir. Tarixin yaddaşına qanla yazılmış həmin gündən bizi 4 illik zaman məsafəsi ayırır. Təəssüf ki, 4 il ərzində 20 Yanvar hadisələrinə dövlət səviyyəsində lazımi siyasi-hüquqi qiymət verilməmişdir”*. Fərmanda həmçinin, Milli Məclisə 20 Yanvar hadisələrinə tam siyasi-hüquqi qiymətin verilməsi, bu məqsədlə parlamentin xüsusi sessiyasının keçirilməsi məsələsinə baxılması da tövsiyə edilirdi. Beləliklə Milli Məclisdə müzakirələrin yekunu olaraq 1994-cü il martın 29-da qəbul edilən qərarla 1990-cı ilin qanlı 20 Yanvar faciəsinə dövlət səviyyəsində tam siyasi-hüquqi qiymət verildi. Həmçinin, Ulu öndər Heydər Əliyevin 1998-ci il 31 mart tarixli Fərmanı ilə 20 Yanvar faciəsi zamanı şəhid olanlara **“20 Yanvar şəhidi”** fəxri adı verilmiş, şəhid ailələrinin, 20 Yanvar hadisələrində əlil olan şəxslərin sosial müdafiəsi, pensiya təminatı gücləndirilmişdir. Bakı şəhərinin ən hündür yerində yerləşən Şəhidlər Xiyabanında Azərbaycanın azadlığı uğrunda mübarizədə şəhid olanların xatirəsinə ucaldılmış möhtəşəm **“Əbədi məşəl”** abidə-kompleksi də ümummilliyet lider Heydər Əliyevin sərəncamına əsasən layihələndirilmiş və tikilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti **İlham Əliyev** də 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi, adlarının uca tutulması, o cümlədən onların ailələrinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsini daim diqqət mərkəzində saxlayır, bu istiqamətdə mühüm tədbirlər həyata keçirir. Maddi dəstəklə

yanaşı, mənəvi dəstəyin də əhəmiyyətini yüksək dəyərləndirən cənab İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Bakı şəhərinin Yasamal rayonundakı 20 Yanvar dairəsində **“20 Yanvar şəhidlərinin əziz xatirəsinə -abidə-kompleksi”** inşa edilmişdir. 2009-cu ilin oktyabrında tikintisinə başlanan abidə-kompleksin açılışı 2010-cu il Yanvarın 20-də olmuşdur. Abidə kompleksinin üzərində 20 Yanvar faciəsi zamanı həlak olmuş və yaralanmış insanların ad və soyadları, eləcə də ümummilli lider Heydər Əliyevin Qanlı Yanvar hadisələri ilə bağlı dediyi *“1990-cı il yanvarın 20-si Azərbaycanın tarixinə ən faciəli günlərdən biri, eyni zamanda xalqımızın qəhrəmanlıq səhifəsi kimi daxil olmuşdur”*- sözləri qızıl hərflərlə həkk olunub. Bundan başqa 2007-ci ildə Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə Şəhidlər Xiyabanı rekonstruksiya olunarkən **“Əbədi məşəl”** abidəsinin sütunları hündürləşdirilmiş, abidədəki səkkizguşəli ulduz və məsamələri qızılla işlənmişdir.

2019-cu il dekabr ayının 13-də Prezident İlham Əliyev 20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı Sərəncam imzalamışdır. Sərəncama əsasən, ölkəmizdə və onun hüdudlarından kənarında 20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümünə həsr olunmuş anma mərasimləri keçiriləcəkdir.

20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı kitabxanaların qarşısında duran vəzifələr

Xalqımıza qarşı törədilən bu amansız və qanlı faciənin geniş ictimaiyyətə çatdırılmasında və gənc nəslin bu istiqamətdə maarifləndirilməsində kitabxanaların da üzərinə mühüm vəzifələr düşür. Bunun üçün kitabxanalarda tədbirlər planı hazırlamaq və buna müvafiq işlərin həyata keçirilməsi tövsiyə olunur. Kitabxanalarda 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı ənənəvi və virtual kitab sərgiləri, yeni kitabların təqdimatı, elmi-praktik konfranslar, maarifləndirici tədbirlər, müsabiqələr və görüşlərin keçirilməsi, elektron resursların hazırlanması, müvafiq məlumatların dövrü nəşrlərdə dərc edilməsi və internet saytlarında yerləşdirilməsi, faktların, sənədlərin video görüntülər vasitəsilə nümayiş etdirilməsi, məlumatlandırma və təbliğat xarakterli çap məhsullarının (buklet, vərəqə, flayer, təqvim və s.) nəşri məqsədəuyğun hesab edilə bilər.

İlk olaraq 20 Yanvar faciəsi haqqında kitabxananın fondunda olan materiallar əsasında **elektron məlumat bazasının** hazırlanması və keçirilən tədbirlər zamanı ondan istifadə edilməsi tövsiyə olunur. Məlumat bazası hazırlayan zaman siz öz mövcud kitabxana fondlarınız ilə yanaşı, Milli Kitabxananın fondunda və elektron kitabxanasında olan resurslardan da yararlanə bilərsiniz. Bunun üçün Azərbaycan Milli Kitabxanasının saytında (www.anl.az) yaradılan **“20 Yanvar Qan yaddaşımız”** (<http://anl.az/el/emb/20-YANVAR/index.html>) adlı elektron məlumat bazasına daxil olaraq istənilən materialları götürərək istifadə edə bilərsiniz.

Nümunə:

“20 Yanvar - Qanla yazılan tarix”

- **Rəsmi Sənədlər**
 - Cənab Prezidentin Fərman və Sərəncamları
 - Qərarlar
 - Müraciətlər

- Bəyanatlar
- Tədbirlər Planı
- **20 Yanvar - Hüzn və qürur günümüz**
- **20 Yanvar faciəsi şahidlərin dili ilə**
- **Nəşrlər**
 - Kitablar (Azərbaycan və digər dillərdə)
 - Qəzet və jurnal məqalələri (Azərbaycan və digər dillərdə)
- **Şəhid adlarının əbədiləşdirilməsi:**
 - “20 Yanvar şəhidi” fəxri adı
 - “Əbədi məşəl” abidə-kompleksi
 - “20 Yanvar şəhidlərinin əziz xatirəsinə - abidə-kompleksi”
- **Fotoqalereya**
- **Videoqalereya**
- **Filmoqrafiya**

Elektron məlumat bazasını yaradan kitabxanaçılar buraya 20 Yanvar faciəsi ilə əlaqədar digər bölmələr də əlavə edə bilər. Qeyd edək ki, müntəzəm olaraq yenilənən elektron məlumat bazası regionda yaşayan geniş istifadəçi kütləsinin faciə ilə bağlı müxtəlif sənədlərlə yaxından tanış olmasına, bu resurslardan rahat istifadə etməsində köməklik edəcəkdir. Bununla yanaşı yaradılan baza kitabxanaya gələ bilməyən fiziki qüsurlu istifadəçilər üçün də böyük əhəmiyyətə malik olacaqdır.

20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı kitabxananın fondunda mövcud olan sənədlər və elektron resurslar əsasında **virtual kitab sərgilərinin** hazırlanması ən təsirli vasitələrdən hesab olunur. Slaydlar şəklində hazırlanan sərgidə 20 Yanvar hadisələri ilə bağlı məlumatlar, kitablar, qəzet və jurnal məqalələri (Azərbaycan, rus və digər dillərdə), izahlı mətnlər, audiovizual sənədlər və s. öz əksini tapa bilər. Sərgini hazırlayan zaman kitabın üz qabığı, bibliografik təsviri,

annotasiyası və əgər mümkünsə kitabın onlayn versiyasını və ya linkini də virtual sərgidə yerləşdirmək olar.

Nümunə:

Titul slayd: Sərginin başlığı

“20 Yanvar - Azadlığa gedən yol”

Slayd 1: “20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, 13 dekabr 2019-cu il // Azərbaycan.- 2019.- 14 dekabr.- S.2.

Slayd 2: Kitablar

Azərbaycan dilində

- *Həsənli, A. Müsəlmanlara qarşı təcavüzkar siyasət / Asif Həsənli; red., və ön sözüün müəll. A.Nağıyev.- Bakı: Elm və təhsil, 2011.- 180 s.*
- *Nəbibəyli, Z. 20 Yanvar 1990-cı ilin faciəsi və fəxarəti / Ziyadxan Nəbibəyli; baş. red. T.Əhmədov; red. İ.Məmmədli.- Bakı: Adiloğlu, 2018.- 56 s.*
- *Süleymanzadə, M. Qara yanvar dialoqu / Məzahir Süleymanzadə, Şakir Yaqubov; red. Y.Kərimov.- Bakı: Elm və təhsil, 2015.- 192 s.*
- *Zahidov, Ə. Müstəqillik yollarında: düşüncələr, xatirələr, sənədlər / Ələkbər Zahidov; tərt.-red. Ə.Polad; elmi red. S.Rüstəmخانlı.- Bakı: 3 saylı Bakı mətbəəsi ASC, 2019.- 488 s.*

Rus dilində

- *Джаббаров, З. Четверть века в независимом Азербайджане / Зейтулла Джаббаров; ред. Н. Мамедов.- М.: ОАО Бакинская Книжная Типография №3, 2016.- 450 с.*
- *Мехтиеv, Р. Нагорный Карабах: история, прочитанная по источникам / Рамиз Мехтиеv.- М.: Аквариус, 2014.- 280 с.*

- Сеидов, М. Армянский вандализм = Ермәни vandalizmi = Armenian Vandalism / Мирказым Сеидов.- Новосибирск, 2010.- 288 с.
- Султанов, Ч. Последний удар Империи: Баку, 20 января 1990 г. / Чапай Султанов.- Баку: Нафта-Пресс, 2004.- 765 с.

İngilis dilində

- Sultanov, C. *The Last Blow from the Empire: Baku, 20 January, 1990* / Чапай Султанов.- Baku: Gismet, 2008.- 520 p.
- Tsertisivadze, F. *The forgotten genocide* / Felix Tsertisivadze; trans. N. Ohotin.- New York, 2005.- 128 p.

Slayd 3: Qəzet və jurnallarda dərc edilən məqalələr

Azərbaycan dilində

- Aydınoglu, T. *Heydər Əliyev və 20 Yanvar həqiqətləri / Tahir Aydınoglu // Xalq qəzeti.- 2019.- 20 yanvar.- S.3.*
- Babayev, A. *Qanla yazılan tarix / Ağaddin Babayev // Azərbaycan.- 2019.- 20 yanvar.- S.4.*
- Bünyatov, Ş. *20 Yanvar-tarixin sınaq məqamı salnaməsi / Şövqi Bünyatov // Respublika.- 2018.- 20 yanvar.- S.2.*
- Cəfərli, R. *Qürur və şərəf tarixi: 1990-cı ilin 20 yanvarında xalqımızın azadlığını və milli ləyaqətini hər şeydən uca tutan Vətən övladları canlarından keçərək şəhidlik zirvəsinə ucaldılar / Rəşad Cəfərli // Azərbaycan.-2018.- 20 yanvar.- S.1; 3.*
- Ələddinqızı, N. *Müstəqilliyə gedən yolda xalqımızın şərəf və qəhrəmanlıq salnaməsi / Nəzakət Ələddinqızı // Səs.- 2018.- 17 yanvar.- № 10.- S. 8.*
- İbrahimzadə, F. *O gecə tökülən qanlar: 20 Yanvar - tariximizin sağalmaz yarası kimi / Fizuli İbrahimzadə // Kaspi.- 2018.- 20-22 yanvar.- № 12.- S. 5.*

Rus dilində

- *Гулиев, В. Победный январь 1920-го / Виляят Гулиев // Каспий.- 2018.- 10 марта.- С.10-11.*
- *Сальман, Е. Незабываемый январь / Егяна Сальман // Бакинский рабочий.- 2018.- 20 января.- С.4*
- *Сергеев, А. Чудовищное преступление, совершенное против азербайджанского народа, гуманизма и человечности / Александр Сергеев // Комсомольская правда.- 2013.- 17 января.- С. 3.*
- *Фарзалиев, З. Гвоздики цвета крови: безнаказанность-величайшее поощрение преступления / Зульфугар Фарзалиев // Каспий.- 2018.- 20 января.- С. 8-9.*
- *20 Января Шехидляр хиябаны и мемориальные комплексы шехидов посетили сотни тысяч человек // Бакинский рабочий.- 2019.- 22 января.- С. 4-5.*

Slayd 4: İzahlı mətn

Azərbaycanın azadlığı və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə tarixinə qəhrəmanlıq səhifəsi kimi daxil olmuş, 1990-cı ilin 20 yanvarında ölkəmizə qarşı ərazi iddiaları irəli sürən Ermənistanın təcavüzkar hərəkətlərindən və keçmiş SSRİ rəhbərliyinin onlara havadarlığından hiddətlənən, Bakının küçələrinə və meydanlarına çıxaraq buna öz qəti etirazını bildirən geniş xalq kütlələrinə qarşı sovet ordusunun döyüş hissələrinin yeridilməsi Azərbaycanda misli görünməmiş faciəyə gətirib çıxardı. Həmin faciəli günlərdə öz ölkəsinin, xalqının azadlığını, şərəf və ləyaqətini hər şeydən uca tutan mərd Vətən övladları canlarından keçərək şəhidlik zirvəsinə ucaldılar.

Slayd 5: Sitat

“Bizim xalqımız o günü heç vaxt unutmayacaqdır. Çünki o, ayrı-ayrı insanlara edilən qəsd, təcavüz deyildi, bu bütün Azərbaycan xalqına, Azərbaycan millətinə, Azərbaycan ölkəsinə edilən təcavüz idi. Bu təcavüz nəticəsində həlak olanlar xalq qəhrəmanlarıdır, onlar millətimizin qəhrəmanlarıdır”.

Heydər Əliyev,
Ümummilli lider

“20 Yanvarda sovet rejiminin hərbi, siyasi və mənəvi təcavüzünə məruz qalmış Azərbaycan xalqı öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıq olduğunu bütün dünyaya nümayiş etdirdi. Azərbaycanda haqq-ədalətin müdafiəsi yolunda canlarından keçmiş Vətən övladları Qanlı Yanvarda xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə parlaq səhifə yazdılar”.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Slayd 6: Sərgini hazırlayan kitabxananın ünvanı, əlaqə telefonları, saytı və e-mail ünvanı.

20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə əlaqədar kitabxanalarda təşkil oluna biləcək növbəti tədbirlərdən biri də **virtual dəyirmi masadır**. Tədbiri Regional Mədəniyyət İdarələri və digər yerli təşkilatlarla birgə regionlararası və ya region daxilində bir neçə kitabxana arasında keçirə bilərsiniz.

Maarifləndirmə xarakteri daşıyan virtual dəyirmi masanı təşkil edən zaman müzakirə olunacaq məsələlər öncədən müəyyənənləşdirilməli, iştirakçılar əvvəlcədən təyin edilməli, mütəxəssislərin konkret mövzularda çıxışları nəzərdə tutulmalı və mövzu ilə bağlı suallar hazırlanmalıdır. Kitabxanaçı tədbirlə bağlı sosial şəbəkələrdə, kitabxananın saytında elan yerləşdirilməli və iştirakçıların onlayn qeydiyyatdan keçməsinə nəzarət

etməlidir. Bu cür tədbirlərin video çəkilişini də həmçinin, kitabxananın saytında, sosial şəbəkələrdə yerləşdirməklə daha çox istifadəçinin məlumatlandırılmasına şərait yaratmaq olar.

Virtual dəyirmi masanı aşağıdakı mövzularda keçirə bilərsiniz: *“Unudulmayan tarix”*, *“Heydər Əliyev və 20 Yanvar həqiqətləri”*, *“Qanlı Yanvar - Xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsi”*, *“Qanla yazılan tarix”*, *“20 Yanvar - 30 il”* və s.

Esse müsabiqəsi. Böyüməkdə olan gənc nəslə doğma vətənə sevgi, məhəbbət hisslərinin aşılınması, onlar arasında milli vətənpərvərlik ruhunun və Azərbaycan tarixinin təbliğ olunması, həmçinin, istedadlı şagirdlərin inşa yazı sahəsində öz yaradıcıqlarını nümayiş etdirə bilmələri üçün məktəbyaşlı uşaqlar arasında esse müsabiqəsi keçirə bilərsiniz.

Esse müsabiqəsi bir neçə mərhələdə təşkil edilə bilər. Müsabiqə keçirilməzdən əvvəl onun məqsədi və şərtləri, istifadəçilərin yaş xüsusiyyətləri və imkanları dəqiq nəzərə alınmalıdır. Bundan sonra iştirakçıların siyahısı, müsabiqənin keçirilmə müddəti, müsabiqənin mərhələləri və şərtləri müəyyənləşdirilməlidir. Daha sonra müsabiqənin yekun nəticələrinin müəyyənləşdirilməsi üçün münisflər heyəti təşkil edilir. Münisflər heyətinin tərkibinə tarixçilər, mədəniyyət işçiləri, kitabxana rəhbərliyi seçilə bilər. Qaliblər müəyyən edildikdən sonra son mərhələdə qaliblərin mükafatlandırılması həyata keçirilir. Müsabiqə təşkil edilərkən yaxşı olardı ki, ərazidə fəaliyyət göstərən məktəblər, müxtəlif yaradıcılıq dərnəkləri ilə əməkdaşlıq edilsin. Tədbir öncəsi iştirakla bağlı müvafiq qurumlara rəsmi dəvətnamə göndərməli, saytda, sosial şəbəkələrdə elan yerləşdirilməlidir. Keçirilən tədbirin kütləvi informasiya vasitələri (KİV) tərəfindən işıqlandırılması üçün tədbir haqqında press-reviz hazırlanaraq onlara təqdim edilməlidir.

Nümunə:

“20 Yanvar – Qəhrəmanlıq tarixi”

Esse müsabiqəsi

Elan

_____ rayon (şəhər) Mərkəzi Kitabxanası _____ rayon (şəhər) __ sayılı orta məktəblə birgə məktəbin 5-10-cu sinif şagirdləri arasında **“20 Yanvar - Qəhrəmanlıq tarixi”** mövzusunda 2020-ci il 10 yanvar tarixindən 19 yanvar tarixinədək davam edəcək esse müsabiqəsi elan edir.

Müsabiqənin şərtləri:

✓ Müsabiqəyə təqdim olunan esselərin əsas mövzusu 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı olmalıdır;

✓ Esselər Microsoft Word mətn redaktorunda A4 formatında, Times New Roman şrifti ilə 12 pt. ölçüdə hazırlanmalı və 5 səhifədən artıq olmamalıdır;

✓ Esse Azərbaycan, rus, ingilis dillərində yazıla bilər;

✓ Essenin titullarında və ya sonunda müsabiqədə iştirak edən şəxsin soyadı, adı, atasının adı, təhsil aldığı orta məktəbin nömrəsi, sinfi və əlaqə telefonları qeyd olunmalıdır;

✓ Müsabiqədə 1-ci, 2-ci, 3-cü yerləri tutmuş qaliblərə diplom və mükafatlar təqdim ediləcək.

✓ Münsiflər tərəfindən bəyənilmiş esselər rayon qəzetində dərc olunacaq, kitabxananın saytında və sosial şəbəkələrdə paylaşılacaqdır.

✓ Müsabiqədə iştirak etmək üçün yanvar ayının 9-dan gec olmayaraq kitabxananın _____ @mail.ru ünvanında onlayn qeydiyyatdan keçmək lazımdır.

Ünvan: _____ (kitabxananın yerləşdiyi ünvan yazılmalıdır)

Əlaqə: tel.: _____; url: _____; e-mail: _____

Müsabiqənin informasiya dəstəyi: _____ qəzetidir.

20 Yanvar faciəsi ilə bağlı uşaq və yeniyetmələr arasında təşkil ediləcək biləcəyiniz növbəti tədbirlərdən biri də “**Sual-cavab gecəsi**”dir. Bu tarixin bizim xalqımız üçün nə dərəcədə önəmli olduğunu gənc nəslin nümayəndələri arasında təbliğ edilməsində sual-cavab gecələrinin rolu əvəzsizdir. Sual-cavab gecəsinin mahiyyətini və əhəmiyyətini açmaqdan ötrü ilk öncə mövzu ilə əlaqədar kitablar seçilməlidir. Tədbirin təşkili zamanı suallar qabaqcadan tərtib olunmalıdır. Hazırlıq prosesi başa çatdıqdan sonra sual-cavab gecəsinin keçiriləcəyi yer və vaxt göstərilən elan hazırlanmalı, sayt və sosial şəbəkələr vasitəsilə oxucuların nəzərinə çatdırılmalıdır.

Sual-cavab gecəsində aşağıdakı istiqamətdə suallar tərtib oluna bilər:

- *Qanlı Yanvar faciəsi neçənci ildə və kimlər tərəfindən törədilmişdir?*
- *20 Yanvar hadisələrində neçə günahsız insan qətlə yetirilmişdir?*
- *20 Yanvar tarixi ilə bağlı hansı şeir, poema və əsərlərin adlarını çəkmə bilərsiniz?*
- *Faciə zamanı həlak olan şəhidlər harada dəfn olunmuşdur?*
- *“Şəhidlər” şeirinin müəllifi kimdir?*
- *“Qanlı Yanvar” filmi neçənci ildə çəkilmişdir və filmin rejissoru kimdir?*
- *Faciədə həlak olan şəhidlərdən kimlərin adını çəkmə bilərsiniz?*
- *20 Yanvar hadisələrinin şərəfinə ucaldılan abidə nə vaxt və Bakının hansı küçəsində ucaldılıb? və s.*

Suallara düzgün cavab verən məktəblilərə faciə ilə bağlı yazılmış hər hansı bir kitabı hədiyyə edə bilərsiniz. Sual-cavab gecəsini təşkil edərkən həmçinin sərgi hazırlamaq, sənədli film nümayiş etdirmək, tövsiyə ədəbiyyat siyahıları hazırlamaq da məqsədəuyğun hesab edilir.

Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və azadlığı uğrunda canlarından keçən şəhidlərin **anım (xatirə) günlərinin** keçirilməsi də vacib tədbirlərdən biridir. Çünki vətən yolunda qurban getmiş şəhidlər məhz bu günümüz üçün canlarını qurban verərək həmin zirvəyə yüksəlmişlər. Anım günü ilə əlaqədar əvvəlcədən hazırlıq işləri görülməli, fotostendlər, sərgilər, video çarxlar, slayd-şoular hazırlanmalı, sənədli filmlər göstərilməlidir. Tədbiri keçirmək üçün ictimaiyyət nümayəndələrini, şəhidlərin yaxınlarını, övladlarını, eləcə də hadisənin şahidlərini dəvət etmək, regionlarda abidə komplekslərini ziyarət etmək məqsədəuyğun hesab edilə bilər. Anım günü giriş sözü ilə açılmalı, Azərbaycanın dövlət himni səslənməli, faciə qurbanlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilməli, daha sonra faciənin şahidlərinə söz verilməlidir. Faciəni onların dilindən dinləmək tədbir iştirakçıları üçün daha təsirli olacaqdır.

Daycest. 20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı il ərzində kitabxanalarda informasiya xarakterli nəşrlər: tövsiyə ədəbiyyat siyahıları, buklet, əlfəcin, daycest, buktreyler hazırlamaq olar. Daycest - (“digest”- ingilis dilindən tərcümədə “xülasə”, “toplu” mənasını verir) çap olunmuş dövrü nəşrlər haqqında qısa xülasədən ibarət siyahı və ya çap kataloqu kimi izah edilir. Daycestin hazırlanması həm oxucular, həm də tədqiqatçı-alimlər, tarixçilər üçün olduqca önəmlidir. Bu məqsədlə siz faciə ilə bağlı dövrü nəşrlərdə dərc edilmiş məqalələri seçərək qısa xülasələrini verməklə daycest hazırlaya bilərsiniz.

Daycesti hazırlayan zaman Milli Kitabxananın elektron kataloqunda (<http://ek.anl.az/search/query?theme=e-kataloq>) axtarış apara bilərsiniz. Bununla siz həm 20 Yanvar faciəsi haqqında dərc edilmiş məqalələrin biblioqrafik təsviri, həm də tammətli resursları ilə tanış ola bilərsiniz.

Daycestləri aşağıdakı mövzularda tərtib etmək olar: “Şəhidlər Xiyabanı - qürur yerimiz”, “İnsanlığa sığmayan ter-

ror”, “*Tariximizin 20 Yanvar faciəsi*”, “*20 Yanvar - Müstəqilliyimizə gedən yol*”, “*Şəhidlərimiz - iftixar mənbəyimiz*” və s. Hazırlanmış daycesti elektron formada kitabxananın saytında, sosial şəbəkələrdə yerləşdirməklə də oxucuların diqqətini bu mövzuya yönəldə bilərsiniz.

Buktreyler. Qanlı Yanvar hadisələrinin otuzuncu ildönümü ilə əlaqədar təşkil olunacaq tədbirlər sırasında buktreylerin hazırlanması da məqsədəuyğundur. Buktreyler (ing. “booktrailer”) hər hansı bir kitab haqqında bədii formada bəhs edən kiçik videoçarxdır. Bu cür çarxların hazırlanmasında əsas məqsəd vizual vasitələrin köməyi ilə baş vermiş faciəyə həsr olunmuş kitablara diqqətin cəlb edilməsidir. 3 dəqiqədən artıq olmayan bu “mini film”i peşəkar kamera və ya smartfon telefonlara çəkmək olar. Öncə “Power-point”, “Camtasia Studio” kimi proqramlardan istifadə etməklə təqdimat yaradılır, mətn, musiqi yazılır, daha sonra montaj edilir. Belə çarxları geniş yayılmış video hostinqlərdə, kitabxananın saytında və sosial şəbəkələrdə yerləşdirə bilərsiniz. Buktreylərlərin hazırlanması üçün kitabın, janrın, süjet xəttinin seçilməsi, video formatın təyin edilməsi, buktreylerin proqramda yazılması və montajı, saytda yerləşdirilməsi lazımdır. Bunun üçün mövzuyla bağlı kitablar öncədən seçilməli, müəllif, kitabın sərəlvhəsi, kitabdən seçilmiş qısa mətnlər, sitatlar, kitabın üz qabığı və xülasə, ssenari hazırlanmalı və müvafiq proqramda yığılmalıdır. Buktreyleri kitabxananın saytında yerləşdirmək və sosial şəbəkələrdə də paylaşmaq olar.

Tövsiyə siyahıları. Qanlı Yanvar faciəsi ilə bağlı oxucuları müntəzəm olaraq məlumatlandırmaq üçün çap əsərləri əsasında “*1990-cı il 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı nə oxumalı?*” və ya “*Ən çox oxunanlar*” başlığı altında xüsusi lövhə hazırlaya bilərsiniz. Oxucuların tələblərini nəzərə almaqla lövhədə tövsiyə siyahıları yerləşdirməyiniz məsləhət görülür. Siyahıları hazırlayarkən bu və ya digər məsələyə aid

ən yaxşı ədəbiyyat tövsiyə edilməlidir. Buraya elə kitablar daxil edilməlidir ki, onlar geniş oxucu qrupu üçün anlaşqlı olsun, dəqiq faktları əhatə etsin və həmin məsələ haqqında zəruri biliklər versin. Tövsiyə siyahılarında kitablar müəyyən ardıcılıqla - xronoloji, mövzu, əlifba və s. təqdim edilməlidir. Siyahılar kitabxanada, məktəbdə, əhalinin daha sıx olduğu yerdə asılmalı, oxuculara təqdim edilməlidir. Siyahıları üç dildə - Azərbaycan, rus, ingilis dillərində hazırlamaq olar. Siyahıları hazırlayarkən Milli Kitabxananın saytında olan elektron nəşrlərdən (**www.anl.az**) faydalanmanız tövsiyə olunur. Həmçinin internet resurslarından ədəbiyyatların mütaliəsini təmin etmək üçün nüfuzlu saytların linklərini, video çarxların ünvanlarını da siyahıya əlavə edə bilərsiniz.

Hazırladığımız siyahıların kitabxananın saytında, sosial şəbəkələrdə paylaşmanız daha məqsədəuyğun hesab edilə bilər. Bu, geniş oxucu kütləsinin, eləcə də kitabxanaya gələ bilməyən fiziki qüsurlu oxucular üçün həmin siyahıdan zaman və məkan məhdudiyyəti olmadan, günün istənilən vaxtı istifadə olunmasına imkan yaradacaqdır.

Nəticə

Azərbaycanın azadlıq və müstəqilliyinə doğru gedən yolun başlanğıcı olan 20 Yanvar faciəsi məhz bu səbəbdən ümumxalq hüzn günü olmaqla yanaşı, eyni zamanda xalqımızın şərəfli qəhrəmanlıq tarixi kimi də xatırlanır və həmişə xatırlanacaqdır. Haqqın, ədalətin müdafiəsi yolunda canlarını qurban vermiş vətən övladları şəhidlik zirvəsinə ucalmaqla xalqımızın qəhrəmanlıq tarixinə yeni, parlaq səhifələr yazdılar. Bununla da 20 Yanvar şərəf və ləyaqət tarixinə çevrildi. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdışından sonra 20 Yanvar hadisələrinə siyasi-hüquqi qiymət verildi və cinayəti törədənlərin adları ictimaiyyətə çatdırıldı. 20 Yanvar - Ümumxalq Hüzn Günü elan edildi.

Bütün bunları nəzərə alaraq, qeyd etmək lazımdır ki, xalqımıza qarşı törədilən Qanlı Yanvar faciəsinin gələcək nəsillər arasında təbliğ edilməsində kitabxanaların da rolu əvəzsizdir. Ona görə də, 20 Yanvar faciəsinin ildönümü ilə əlaqədar respublikamızın bütün kitabxanalarında tədbirlər planı hazırlamaqla çoxsaylı tədbirlər təşkil edilməli, müstəqillik, azadlıq qurbanlarımızın əziz xatirəsi yüksək ehtiramla yad edilməlidir. Xalqımızın başına gələn faciələr, törədilən cinayətlər heç vaxt unudulmamalıdır.

Əlavələr

Əlavə 1

Görkəmli şəxslər 20 Yanvar faciəsi haqqında

20 Yanvar 1990-cı il Azərbaycanın tarixində ən faciəli gündür. Ancaq eyni zamanda o gecə, o gün Azərbaycan xalqı öz qəhrəmanlığını, rəşadətini və şəhidlik zirvəsinə qalxa bilməsinə bütün dünyaya nümayiş etdirdi.

1990-cı ilin 20 yanvarı Azərbaycan xalqının tarixinin ən faciəli qara səhifəsi, həm də qəhrəmanlıq, rəşadət səhifəsidir. Biz o günlərdən nə qədər çox uzaqlaşsaq, həmin günlərin Azərbaycan xalqının tarixində necə mühüm yer tutduğunu bir o qədər dərk edəcəyik və bəlkə də gələcək nəsillər buna daha doğru, daha düzgün qiymət verəcəklər. Ancaq bir şey həqiqətdir ki, 1990-cı ilin 20 yanvarı Azərbaycan xalqının həyatında dönüş mərhələsi, dönüş nöqtəsi olmuşdur.

20 Yanvar faciəsində həlak olanlar xalq qəhrəmanlarıdır, onlar millətimizin qəhrəmanlarıdır. Onların həlak olması bizim üçün, xalqımız üçün böyük itkidir. Ancaq eyni zamanda onların şəhid olması xalqımızın qəhrəmanlıq rəmzidir. Onların tökülən qanı bütün xalqımızın qanıdır. O qanın hər damcısında xalqımızın qüdrəti, qəhrəmanlığı var, xalqımızın milli azadlıq, müstəqillik arzuları vardır. O gecə tökülən qanlar Azərbaycanın müstəqilliyini nümayiş etdirən milli bayrağımızın üstündəki qandır.

Heydər Əliyev,
Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri

Azərbaycan xalqı bu günü heç vaxt yaddan çıxarmayacaq və gələcəkdə də hər il bu gün qeyd olunmalıdır. Azadlıq, müstəqillik uğrunda, Vətən uğrunda özlərini qurban verən şəhidlərimizin hamısının xatirəsini həmişə qəlbimizdə yaşatmalıyıq. Hesab edirəm ki, bugünkü müstəqil, qüdrətli Azərbaycan xalqımızın ən böyük sərvətidir. Şəhidlərimizin, canlarını qurban vermiş insanların bu işdə böyük xidməti olubdur. Bu da heç vaxt yaddan çıxarılmamalıdır.

20 Yanvarda sovet rejiminin hərbi, siyasi və mənəvi təcavüzünə məruz qalmış Azərbaycan xalqı öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıq olduğunu bütün dünyaya nümayiş etdirdi. Azərbaycanda haqq-ədalətin müdafiəsi yolunda canlarından keçmiş Vətən övladları Qanlı Yanvarda xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə parlaq səhifə yazdılar.

20 Yanvar faciəsi Azərbaycan xalqının yaddaşından heç vaxt silinməyəcəkdir. Şəhidlərimizin əziz ruhu daim yaşayacaq, onların əziz xatirəsi Azərbaycan xalqının qəlbində əbədi yaşayacaqdır. Mən o dəhşətli gündə yaxınlarını itirmiş bütün insanlara bir daha başsağlığı verirəm. Şəhidlərimizin ruhu əbədi yaşayacaq və yaşmalıdır.

İlham Əliyev,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

20 Yanvar Azərbaycan xalqının tarixinə qanla yazılmış səhifələrdən biridir. Amma o müdhiş gecə tariximizə tək cə faciə kimi yox, həm də Azərbaycan xalqının mübarizlik, dönməzlik, qəhrəmanlıq günü kimi daxil oldu. Azərbaycan xalqı 20 Yanvarda hərbi, siyasi və mənəvi təcavüzə məruz qalsa da, öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıq olduğunu, Vətənin azadlığı və müstəqilliyi naminə ən ağır sınaqlara sinə

görmək, hətta şəhid vermək əzmini bütün dünyaya nümayiş etdirdi.

Mübariz Qurbanlı,
*Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin Sədri,
tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent*

Xalqımızın ziyarət yerinə çevrilmiş Şəhidlər xiyabanında yanan əbədi məşəl şəhidlərin ruhuna xalqımız tərəfindən olan ehtiram və dövlətimiz tərəfindən verilən qiymətdir.

Nizami Cəfərov,
akademik

Bu xalq artıq öz azadlığına gedən yoldadır və bu xalqı artıq durdurmaq mümkün deyil. O çətin günlərdə canını verən şəhidlərimizin qarşısında borcumuz ondan ibarətdir ki, hər birimiz, hər bir vətəndaşımız dövlətimizə, vətənimizə, müstəqilliyimizə daha da çox sahib çıxaraq, onu daha da inkişaf etdirək. Bu bizim 20 Yanvar şəhidlərimiz başda olmaqla, bütün şəhidlərimizin qarşısında ən önəmli borcumuzdur. Nur içində yatsın bütün şəhidlərimiz.

Qənirə Paşayeva,
siyasi elmlər doktoru, professor

20 Yanvar faciəsi baş verəndən sonra Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa etdi. Ona görə də, hesab edirəm ki, 20 Yanvar şərəf və ləyaqət tarixidir. Bir təsəllimiz var ki, bu gün müstəqil Azərbaycan dövləti mövcuddur. Azadlığımız uğrunda mübarizə öz məntiqi nəticəsinə çatdı, xalqımız öz dövlətinin müstəqilliyini yenidən bərpa etdi. Bu gün müstəqil dövlətimizlə hər bir vətəndaşımız qürur duyur.

Fəzail İbrahimli,
tarix elmləri doktoru, professor

1990-cı ilin yanvar qırğını nə qədər faciəli olsa da, Azərbaycan xalqının iradəsini, milli azadlıq uğrunda mübarizə əzmini qıra bilmədi. Həmin müdhiş gecədə həlak olan vətən oğulları Azərbaycanın tarixinə parlaq səhifə yazdılar, xalqın milli azadlığı, müstəqilliyi üçün yol açdılar. Bu gün müstəqil Azərbaycan dövlətinin tarixinə Qanlı 20 Yanvar faciəsi xalqımızın şərəf və qəhrəmanlıq səhifəsi kimi yazılıb.

Elçin Əhmədov,
siyasi elmlər doktoru, professor

Azərbaycan xalqı 20 Yanvar faciəsini böyük tarixə, dövlətçilik anlayışına malik olan bir xalq kimi qarşıladı. Bəlkə də, hər hansı başqa bir xalq olsaydı, bu hadisələrdən uzun müddət özünə gələ bilməzdi. Respublikadakı hakimiyyət dəyişikliyinə baxmayaraq, xalq Vətən uğrunda şəhid olanların xatirəsinə qırx gün matəm saxladı. Bu, sadəcə, matəm deyildi. Mövcud quruluşa, zorakılığa etiraz, yeni mübarizəyə hazırlıq idi. 20 Yanvar Azərbaycan xalqını daha da mətinləşdirdi, hədəflərini daha da aydınlaşdırdı.

Kərim Şükürov,
tarix elmləri doktoru, professor

O müdhiş gecənin aydınlığa dönməsi Bakının ürəkağrından dəhşətli mənzərəsinə işıq saldı. Xalq düşmən tankının tırtılları altında parçalanmış, sinələri düşmən güllələrindən deşik-deşik övladlarını qan gölündə tapdı. Bu - Azadlığın bərpasına gedən yolda ilk şəhidlərin verildiyi 20 Yanvar səhəri idi.

Cavanşir Feyziyev,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru

Zamanın ağır sınaq günündə, tayı-bərabəri olmayan bir xəyanətlə üz-üzə dayandığımız bir vaxtda hər şey və hamı

yaddan çıxıb. Ortada aldadılan, şəhid gedən, gözünün yaşından və nifrətindən başqa silahı olmayan, əli bağlı, lakin faciələrin içində də mənəvi gözəllik və mərdliyini itirməyən qocaman, əzabkeş, kövrək, dözümlü və məğrur bir xalq qalıb!

Sabir Rüstəmxanlı,
xalq şairi

20 Yanvar milli qəhrəmanlıq günümüzdür. O gün sanki, xalqımız ayıldı, yaxşı mənada dəyişdi, özü də bir gecənin içində... Ən böyük qazancımız isə müstəqillik oldu.

Rafiq Səməndər,
əməkdar jurnalist

Biz bu hadisələri törədənləri dünya qarşısında cavabdehliyə səsləməliyik. Görəcəyimiz bütün işlər buna hesablanmalıdır. Təkcə 20 Yanvar və ya Xocalı faciəsi ərəfəsində deyil, hər gün bu istiqamətdə iş aparmalıyıq. Hər gün Azərbaycanda Qarabağ Günü, 20 Yanvar Günü, Xocalı Günü olmalıdır. Bizim hər günümüz belə keçməlidir. Biz bunu bütün dünyaya təqdim etməli, bütün dünyada təbliğ etməliyik.

Nurəddin Mehdixanlı,
xalq artisti

**“20 Yanvar Şəhidi” fəxri adının təsis edilməsi haqqında
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
Fərmanı**

1990-cı il yanvarın 20-si Azərbaycan xalqının tarixinə Qanlı Yanvar günü kimi həkk olunmuşdur. Azərbaycanda suveren, demokratik bir dövlət yaratmaq amalı ilə ayağa qalxmış xalqın inam və iradəsini qırmaq, milli mənliliyini alçaltmaq, milli azadlıq hərəkatını boğmaq məqsədi ilə 1990-cı il yanvarın 20-də sovet ordusunun hərbi hissələri Bakıya və respublikanın bir neçə rayonuna yeridilmişdir. Beləliklə, Azərbaycan xalqına qarşı totalitar kommunist rejimi tərəfindən hərbi təcavüz edilmişdir. Xalqın haqq işinin müdafiəsi naminə küçələrə çıxmış dinc əhaliyə qarşı ağır cinayət törədilmiş, yüzlərlə insan yaralanmış və qəddarcasına qətlə yetirilmişdir.

20 Yanvar həm də xalqımızın qəhrəmanlıq günüdür. Azərbaycan xalqı hərbi, siyasi, mənəvi təcavüzə məruz qalsa da, öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıqlılığını, Vətənin müstəqilliyini qorumaq üçün şəhid olmaq əzmini bütün dünyaya nümayiş etdirmişdir. Azadlıq yolunda özünü qurban vermiş şəhidlərimizin fədakarlığı xalqımızın qəlbində daim yaşayacaq, gələcək nəsillər üçün qəhrəmanlıq məktəbi olacaqdır.

1990-cı ilin yanvarında Azərbaycanın azadlığı uğrunda şəhid olanların xatirəsini əbədiləşdirmək məqsədi ilə **qərara alıram:**

1. 1990-cı ilin yanvar faciəsi zamanı həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşları üçün “20 Yanvar Şəhidi” fəxri adı təsis edilsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, bir ay ərzində “20 Yanvar Şəhidi” fəxri adının əsasnaməsini hazırlayıb təsdiq olunmaq üçün Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin.

Heydər Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 31 mart 1998-ci il

“20 Yanvar Şəhidi” fəxri adı alan şəhidlərin siyahısı

Abbasov Sabir Rzaqulu oğlu
Abbasov Zöhrab Heydərəli oğlu
Abbasova Fəridə Nəriman qızı
Abdullayev Eyyub Mahmud oğlu
Abdullayev Tariyel Hacıbaba oğlu
Abdullayev Zahid Abdulla oğlu
Abduyev Tariyel Oruc oğlu
Adilov Musa Ramazan oğlu
Ağahüseynov Ağahəsən Yarı oğlu
Ağahüseynov Nurəddin Aslan oğlu
Ağaverdiyev Aslan Əlikram oğlu
Ağayev Şövkət Həsənoviç
Alimov Ramis Xarisoviç
Allahverdiyev İlham Əjdər oğlu
Allahverdiyev Nəriman Əmir oğlu
Allahverdiyev Ruslan Kamal oğlu
Allahverdiyeva Fərizə Çoban qızı
Alməmmədov Teymur Yəhya oğlu
Atakişiyev Bəhrüz Tofiq oğlu
Atakişiyev Şakir Xandadaş oğlu
Babayev Əlövsat Hidayət oğlu
Babayev Fuad Yavər oğlu
Babayev Rahim Vaqif oğlu
Babayeva Sürəyya Lətif qızı
Bağirov Baloğlan Həbib oğlu
Bağirov Telman Malik oğlu
Baxşəliyev Elçin Mirzə oğlu

Baxşiyev Salman Babaxan oğlu
Bayramov İsabala Əli oğlu
Bessantina Vera Lvovona
Bədəlov Rövşən Seyfulla oğlu
Boqdanov Valeriy Zakiroviç
Bünyadzadə Ülvü Yusif oğlu
Cabbarov Firuz Vəli oğlu
Cavanşirov İlkin Zülqədər oğlu
Cəfərov Əbülfəz Böyükağa oğlu
Durdiyev Anagəldi
Eminov Vəfadar Osman oğlu
Əbilhəsənov İlqar Yusif oğlu
Əbülfətov Mircamal Mirsaleh oğlu
Əhmədov İlqar Hamlet oğlu
Ələkbərov Azər Nəsib oğlu
Əsgərov Novruz Faiq oğlu
Ələsgərov Zaur Rasim oğlu
Əliyev Bayram Mədət oğlu
Əliyev Əruz Əhmədəli oğlu
Əliyev Çingiz Mirzəhüseyn oğlu
Əliyev Xəlqan Yusif oğlu
Əliyev Namiq Kamil oğlu
Əliyev Rüstəm Şahvələd oğlu
Əliyev Zahid Bayram oğlu
Əliyev Zəbulla Xeyrulla oğlu
Əlizadə Faiq Əbdülhüseyn oğlu
Əsədullayev Asif Kamil oğlu
Əsgərov Novruz Faiq oğlu
Əşrəfov Rəhman İsmixan oğlu
Əzizov Həbil Komunar oğlu
Hacıyev Mübariz Məhəmməd oğlu
Həmidov İzzət Atakişi oğlu
Həməzəyev Balahüseyn Mirqəzəb oğlu
Həsənov Əli Xudaverdi oğlu

Həsənov Fuad Əvəz oğlu
Həsənov Mehman İbrahim oğlu
Həsənov Müzəffər Qəzənfər oğlu
Həsənov Sahib Nəsib oğlu
Həşimov İsrafil Ağababa oğlu
Hüseynov Bəxtiyar Məmməd oğlu
Hüseynov Əlimərdan Əbil oğlu
Hüseynov Nəriman Vəli oğlu
Hüseynov Nizami Polad oğlu
Hüseynov Rahib Məmməd oğlu
Xammədov Baba Məmməd oğlu
Xanməmmədov Cəbrayıl Hüseynxan oğlu
Xaritonov Vladimir Aleksandroviç
İbadzadə Ağamehdi Seyfulla oğlu
İbrahimov İbrahim İsmayıl oğlu
İbrahimov İlqar Rəşid oğlu
İmanov Elçin Beydulla oğlu
İsayev Fəxrəddin Xudu oğlu
İsayev Müşviq Ağəəli oğlu
İsayev Rauf Sultanməcid oğlu
İsmayılov Cavad Yunus oğlu
İsmayılov Məmmədəli Novruz oğlu
İsmayılov Rəşid İslam oğlu
İsmayılov Tofiq Babaxan oğlu
İsrayılov Ağanəzər Araz oğlu
Kazımov Əflatun Həşim oğlu
Kərimov Aleksandr Ramazan oğlu
Kərimov İlqar İsa oğlu
Kərimov Oqtay Ayvaz oğlu
Qarayev İlqar Əli oğlu
Qasımov Abbas Şamməd oğlu
Qasımov Yusif İbrahim oğlu
Qayıbov Ələsgər Yusif oğlu
Qeybullayev Elçin Suyəddin oğlu

Qəniyev Mirzə Rzabala oğlu
Qocamanov Əliyusif Bilal oğlu
Quliyev Səxavət Balay oğlu
Marxevka Aleksandr Vitalyeviç
Meyeroviç Yan Maksimoviç
Məmmədov Eldar Zeynal oğlu
Məmmədov İbiş Behbud oğlu
Məmmədov İlham İslam oğlu
Məmmədov Kamal Seyidqurban oğlu
Məmmədov Mehman Sahibəli oğlu
Məmmədov Məmməd Yarməmməd oğlu
Məmmədov Rahim Vəliğa oğlu
Məmmədov Səxavət Heydər Əli oğlu
Məmmədov Şahin Zahid oğlu
Məmmədov Vaqif Məmməd oğlu
Məmmədov Vidadi Üzeyir oğlu
Məmmədova Larisa Fərman qızı
Məmmədova Rəna Təyyar qızı
Məmmədova Svetlana Həmid qızı
Mirzəyev Azad Əliheydər oğlu
Mirzəyev Elçin Hüseynqulu oğlu
Mirzəyev Vaqif Səməd oğlu
Mövludov Fuad Fərhad oğlu
Muxtarov Rasim Mustafa oğlu
Muradov Mehman Əsəd oğlu
Mursaqulov İsmayıl Həsən oğlu
Musayev Tofiq Ayvaz oğlu
Mustafayev Mahir Vaqif oğlu
Nəsibov Allahyar İsgəndər oğlu
Nəsirov Yanvar Şirəli oğlu
Nikolayenko Alla Alekseyevna
Nişşenko Andrey Aleksandroviç
Novruzbəyli Ağabəy Oqtay oğlu
Novruzov Tofiq Heydər oğlu

Nuriyev Zahir Zəbi oğlu
Orucov Rafiq Ümid oğlu
Orucov Rafael Ümid oğlu
Orucov Şəmsəddin Əbilhəsən oğlu
Poladi Saleh Əliqulu oğlu
Rəhimov Rəhim İsmayıl oğlu
Rəhmanov İslam Oqtay oğlu
Rüstəmov Rövşən Məmməd oğlu
Rzayev Azad Allahverdi oğlu
Sadıqov Yusif Allahverdi oğlu
Salahov Şərafəddin Müzəffər oğlu
Salayeva Sevda Məmmədəğa qızı
Semyonov Vladimir Aleksandroviç
Səfərov Bafadar Ağamirzə oğlu
Şərifov Mürvət Rəhim oğlu
Tokarev Vladimir İvanoviç
Tuxtamişov Fərqat Şərifullaeviç
Turabov Tengiz Məmməd oğlu
Yaqubov Nüsrət İsmayıl oğlu
Yefimiçev Boris Vasilyeviç
Yusupov Oleq Kərimoviç
Zülalov İsfəndiyar Adil oğlu

Qeyd: Bu siyahı ümummilli lider Heydər Əliyevin 17 yanvar 2000-ci il, 28 yanvar 2002-ci il, 27 sentyabr 2003-cü il tarixli, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 6 fevral 2008-ci il, 16 may 2017-ci il və 2 avqust 2017-ci il tarixli “**20 Yanvar şəhidi**” fəxri adının verilməsi haqqında Fərman və Sərəncamları əsasında tərtib edilmişdir.

Ədəbiyyat

20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü haqqında: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, 13 dekabr 2019-cu il // Azərbaycan.- 2019.- 14 dekabr.- S.2.

Azərbaycan tarixi. Yeddi cildə. VII cild (1941-2002-ci illər). Bakı: Elm, 2007-2008.- 608 s.

Bünyatov, Ş. 20 Yanvar hadisəsi və aprel döyüşlərinin milli ruhumuzun inkişafındakı rolu / Şövqi Bünyatov; elmi red. S.Talıblı.- Bakı: Zərdabi LTD MMC, 2017.- 300 s.

Əliyev, H. Müstəqilliyimiz əbədidir: çıxışlar, nitqlər, bəyanatlar, müsahibələr, məktublar, məruzələr, müraciətlər, fərmanlar / Heydər Əliyev; bur. məsul R. Mehdiyev.- 24-cü kitab: dekabr, 1999 - fevral, 2000.- Bakı: Azərnaşr, 2008.- 504 s.

Həsənlı, A. Müsəlmanlara qarşı təcavüzkar siyasət / Asif Həsənlı; red., ön sözün müəl. A.Nağıyev.- Bakı: Elm və təhsil, 2011.- 180 s.

Qasımova, M. Ağla, qərənfil, ağla... / Mədinə Qasımova, Oqtay Qasımov; red. Ə.Qasımov.- Bakı: Victory mətbəəsi, 2014.- 244 s.

Məhərrəmov, V. Qanlı gecə-qanlı tarix: 20 Yanvar faciəsi haqqında / Vahid Məhərrəmov; ön sözün müəl. İ.Qasımzadə.- Bakı: Hərbi Nəşriyyat, 2011.- 96 s.

Nəbibəyli, Z. 20 yanvar 1990-cı il faciəsi və fəxarəti / Ziyadxan Nəbibəyli [ön söz]; baş red. T.Əhmədov; red. İ.Məmmədli.- Bakı: Adiloğlu, 2018.- 56 s.

Rəcəbli, Q. Azərbaycan tarixi / Qəzənfər Rəcəbli; elmi red. T.Bünyadov; rəyçilər. Q.İsmayılzadə, A.İskəndərov.- Bakı: Elm və təhsil, 2013.- 544 s.

Səməndər, R. Şəhidlər / Rafiq Səməndər; red. Şəfq; ön söz. B.Vahabzadə.- Bakı: Gənclik, 1990.- 448 s.

Süleymanzadə, M. Qara Yanvar dialoqu / Məzahir Süleymanzadə, Şakir Yaqubov; red. Y.Kərimov.- Bakı: Elm və Təhsil, 2015, 192 s.

Şəhidlər: Bibliografiya / tərt. et.: M.Məmmədova, A. Əliyeva; burax. məsul: K.Tahirov; red. G.Səfərəliyeva; M.F.Axundov ad. Azərbaycan Milli Kitabxanası.- Bakı: 2010.- 404 s.

Zahidov, Ə. Müstəqillik yollarında: düşüncələr, xatirələr, sənədlər / Ələkbər Zahidov; tərt. red. Ə.Polad; elmi red. S.Rüstəmخانlı.- Bakı: 3 saylı Bakı mətbəəsi ASC, 2019.- 488 s.

Babayev, M. 20 Yanvar - qürur və qəhrəmanlıq tariximiz / Babayev Muxtar // İki sahil.- 2014.- 17 yanvar.- S. 8.

Əliyev, Z. Milli qürur günü: 20 Yanvar faciəsi haqqında / Zaur Əliyev // Respublika.- 2014.- 16 yanvar.- S. 3.

Əliyev, Z. Qərənfilləri “ağladan” gecənin tərənnümü: 20 yanvar faciəsi rəssamlarımızın əsərlərində / Ziyadxan Əliyev // Kaspi.- 2019.- 19-21 yanvar.- S.24.

Əmircanov, P. 20 Yanvar-unudulmayan tarix / Paşa Əmircanov // Xalq qəzeti.- 2019.- 13 yanvar.- S.5.

İbrahimzadə, F. O gecə tökülən qanlar: 20 Yanvar - tariximizin sağalmaz yarası kimi / Fizuli İbrahimzadə // Kaspi.- 2018.- 20-22 yanvar.- S. 5.

İsmayılov, K. 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsi əbədi yaşayacaq / Kamil İsmayılov // Respublika.- 2019.- 18 yanvar.- S.18.

Tağıyeva, G. 20 Yanvar-tariximizin qəhrəmanlıq səhifəsi / Günay Tağıyeva // Azərbaycan ordusu.- 2019.- 12 yanvar.- S.4.

Rus dilində

Алиев, Г. Личная позиция / Гейдар Алиев.- Баку: Изд-во Азербайджан, 1994.- 28 с.

Буровский, А. Расправа над СССР- предумышленное убийство / Андрей Буровский; отв. ред. Л.Незвинская.- М.: Яуза-пресс, 2013.- 416 с.

Джаббаров, З. Четверть века в независимом Азербайджане / Зейтулла Джаббаров; ред. Н.Мамедов.- Баку, 2016.- 450 с.

Черный Январь. Баку - 1990: документы и материалы /сб. подгот. М. Т. Абасов [и др.].- Баку: Азернешр, 1990.-288с.

Агаева, Д. Черный январь-трагический день в истории моего народа / Дурдана Агаева // Бакинский рабочий.- 2018.- 20 января.- С.4.

Сальман, Е. Незабываемый январь /Егяна Сальман // Бакинский рабочий.- 2018.- 20 января.- С.4.

Шамхал, Л. Черный январь и мир / Лятиф Шамхал // Каспий.- 2019.- 19 января.- С.8-11.

İngilis dilində

Aliev, H. Steadfast position / Heydar Aliev; trans. V.Amirova; comp. N.Ibrahimov; ill. N.Babayev.- Baku: Azerbaijan, 1994.- 40 p.

Gaffarov, T. January 20, 1990 red and back: reasons, facts, lessons and results / Tahir Gaffarov; reviewers d. of ph. s. prof. A.Asadof, cand of hist. s. E.Gadir.- Baku: Publishing Polygraphic Centre, 2002.- 81 p.

www.president.az
www.parliament.gov.az
www.virtualkarabakh.az

Mündəricat

20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı.....	4
Tərtibçidən.....	7
Giriş.....	8
20 Yanvar faciəsinin otuzuncu ildönümü ilə bağlı kitabxanaların qarşısında duran vəzifələr.....	12
Nəticə.....	24
Əlavələr.....	25
Ədəbiyyat.....	36

20 Yanvar - Qan Yaddaşımız

(metodik tövsiyələr)

Nəşriyyat redaktoru: Mətanət İbrahimova

Korrektor: Aygül Əliyeva

Ünvan: AZ-1000 Bakı ş., Xaqani küç. 57

E-mail: metodik@anl.az

URL: www.anl.az

M.F.Axundov adına Azərbaycan
Milli Kitabxanasının mətbəəsində
ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.

Sifariş: № 3

Çapa imzalanmışdır: 09.01.2020

Tirajı: 150

Pulsuz